

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum in ratione superiori, vel inferiori possit esse peccatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

QVAEST. XVI. DE RATIO. SVPE. ET INFE. ART. III.

versitatē potentiarum, qfīq; non. Quinq; n.modis in actibus animā diuersitas inueniri pōt. Vno modo secundum fortitudinem & debilitatem, sicut opīnari, & credere. Alio modo secundū velocitatem & tarditatem: sicut currere & moueri. Tertio modo secundum habitum & prūtationem, vt quiescere & moueri. Quarto modo secundū cōparationem ad contraria eiusdem generis, vt sentire album, & nigrū. Quinto modo est qñ actus est diuersorū generum, vt apprehendere, vel moueri, vel sentire sonū & colorem, diuersitas igitur primi, & secūdi modi diuersitatē potētiae nō indicat: quia sic oportet tot esse potētias animā distinctas, quorū gradus fortitudinis, vel debilitatis, vel velocitatis, vel tarditatis inueniuntur in actibus: similiter etiam nec diuersitas tertii, & quarti modi, cum eiusdem potētiae sit operari ad vitrūq; oppositū. Sola autem diuersitas quinti modi indicat diuersitatē potētiae, vt dicamus actus genere diuersos, qui in rōne obiectū nō cōueniuntur. Et secundum hoc diuersitas actuum rationis superioris, & inferioris diuersitatem potētiae nō indicat:

AD XIIII. dicendū, qđ intellectus agēs & possibilis plūs differunt, quam ratio superior & inferior, cum intellectus agens & possibilis diuersa obiecta formaliter respiciant, & si non materialiter. Respiciunt enim diuersam rationem obiecti, quanvis vitrumque in eadem re intelligibili posuit inueniri, vnum enim & idem potest esse prius intelligibile in potentia, & post intelligibile in actu: sed ratio superior, & inferior respiciunt diuersa obiecta materialiter non formaliter, cum respiciant naturas diuersas, secundum vnam rationem obiectū, vt ex dictis patet, diuersitas autem formalis maior est, quā materialis, & ideo ratio non sequitur.

AD XIIII. dicendum, quod inferior ratio dicitura superiori deduci, ratione eorum quae attendit inferior ratio, quae deducitur ab his, quae superior attendit: rationes enim inferiores a superioribus dedicuntur. vnde nihil prohibet rationem superiorē, & inferiorem esse vnam potentiam, sicut videmus quod eiusdem est considerare principia subalternata sc̄ientia, & principia subalternata: quanvis hæc ab illis deducantur.

AD XV. dicendum qđ pro tanto dī ratio superior inferiorem mouere: quia rationes inferiores regula sunt secundum superiores, sicut etiam subalternata sc̄ientia a subalternante regulatur.

ARTICVLVS LIV.

Vtrum in ratione superiori, vel inferiori possit esse peccatum.

TERTIO quæritur, vtrum in ratione superiori, vel inferiori possit esse peccatum. Et videtur quod non: quia dicit Philos. quod intellectus semper est redūctus: ratio autem eadem est potentia cum intellectu, vt supra habitum est. ergo &c.

¶ 2. Item, quicquid est suscepitū aliquius perfectionis, si suusceptiū detectus, nō pōt esse in eo detectus, nisi oppositus illi perfectioni: quia contrariorū idem est suscepitū: sed secundum August. 12 de Trin. propria perfectionis superioris est sapientia, & inferioris scientia. ergo in eis non poterit esse aliud peccatum, nisi stultitia, vel ignoratio.

¶ 3. Item, Secundū Aug. omne peccatum est in voluntate: sed ratio est alia potentia a voluntate. ergo &c.

¶ 4. Itē, Nihil est suscepitū sui contrarij: qđ contrarium est nō pōt: sed omne peccatum hominis est contrari rationi, malum enim hominis est contra rationē, vt dicit Dionys. 4. ca. de Dñi. nomi. ergo &c.

¶ 5. Pr̄t. Peccatum qđ circa aliquā materiā continet, nō pōt attribui alieciū potētiae: qđ ad illam materiā nō extedit: sed rō Superior hēc p̄ materiā res eternas, nō aut̄ delectabila carnis, ergo peccatum qđ circa delectabila carnis cōmittit, nullo modo rationi superiori attribui debet, cū tñ dicat Aug. qđ consensus in actu rationis superiori attribuiatur.

¶ 6. Pr̄t. Fortius nō vincit ab inferiori sed rō est fortissimum eoru qđ in nobis inueniuntur, ergo nō poterit in ci per concupiscentiā, vel aliquid hīmōi ergo &c.

SED CONTRA, Eiusdem est mereret & demereret sed meritum in actu rationis constitut. ergo &c.

¶ 7. Pr̄t. Secundū Philos. contingit peccare non solum ex paſſione, sed ex electione, et electio in actu rationis constitut cum sequatur consummatio, vt dicitur in Ethic. ergo &c.

¶ 8. Pr̄t. Per rōnēm dirigimur in speculabilitate & operabilitate: sed in specularius cōtingit esse peccatum circa rōnē, vt cum aliquis paralogizat. ergo &c.

R E S P O N. Dicendum, quod secundū August. 12 de Trin. quandoq; peccatum est in superiori ratione, quandoq; in inferiori. Ad cuius intellectu optime duo cōgnoscere, tñtis ad us posse attribui rōnē, quis superior, & quis inferior. Scindū estq; qđ duplex sit duplex est apprehensiva, si inferior qđ est sensitiva, & superior, qđ est intellectiva vel rōnalista ēr duplex est appetitiva, si inferior qua vocant sensibilitate, quae diuiditur per irascibilem & concupisibilem & superior, quae nominatur voluntas hīmōi atē dū appetitiva ad suas apprehensions quantum ad aliquid similiiter se habent, & quanti ad aliquid dissimiliiter. Similiter quidem quantum ad hoc quod in neutrō appetitu potest esse aliquid moris mīl p̄cedente aliqua apprehensione. Apperibile, non a mouere appetitū, vel inferiorē, vel superiorē, nūl appetibile, vel ab intellectu, vel a plantâ, vel a sensu, rōne cuius nō solum appetitus de esse inveniuntur, sed etiā intellectus & phantasie & sensus. Diffinliter autē quād ad hoc, qđ in appetitu inferior est quādā naturalis inclinatio, quā quodammodo naturaliter cogitatur appetitus, vt in appetibile tendat. Sed superior appetitus non determinatur ad alterum, quia superior appetitus liber est, non autē inferior. Et inde est quod motus inferioris appetitus non inveniuntur attributi potentiae apprehensionis, sed ex inclinatione appetitus: sed motus appetitus superioris attribuitur sua apprehensionis, frātē, omni, una superiore appetitus inclinatio in hoc, vel in illud ex affectu rōni causatur. Et inde est, qđ vires motus diffinguntur p̄ rōnē, irascibile, concupisibile, ut parte superiori nominares qđ apprehensionis est, in parte inferiori vero qđ appetitus. sic igitur patet, qđ aliquis atius attribuitur rōni duplicitate. Vno modo qđ appetitus imēdiate eius, vīpote ab ipsa rōni elicitus. Hinc cōferre de agendis, vel facibilibus. Alio modo qđ appetitus est mediante voluntate, qđ per eius iudicium mouetur. Sicut autē motus appetitus, qui sequuntur aquā, rōni, rōni attribuitur: ita motus appetitus consequētis deliberatione superioris rōnis attribuitur superiori rōni, vīpote cū aliquid deliberat de agendo, ex hoc quod aliquid Deo est acceptū, vel diuina legē p̄cepit, vel aliquo hīmōi modo. Inferior vero rōnis est qđ motus appetitus cōsequētis delibera- rōnē, rōni iudicij, ut cū deliberatur de agendo, p̄cauas inferiores, vīpote considerando p̄cauas, qđ actus, dignitatem rōnis, hominū oīleniam, & hīmōi.

QVAES. XV. DE RAT. SVPE. ET INFER. ART. IIII. 400

huiusmodi autē due cōsiderationes ordinatae sunt. Finis.a. fin Philosop̄h. 7. Eth. in operabilibus rōnē principiū tener. In speculatiūs autē scientiis nō p̄ficiū iudicū rōnū, nisi q̄n resoluuntur rōnes in prima principia. vnde nec in operabilibus perfici, nisi q̄n sit reductio vñq; ad ultimū finem, tunc.n. solummodo ratio ultimā sententiā dabit de operando, & hę loia et cōfensus in opus. Et inde est, quod consensus in actū attribuitur rōni superiori, quia finem ultimā respicit, sed delectatio, sive delectationis cōplacientia, sive cōfensus attribuitur ab Aug. rationi inferiori. Qūnā igitur peccat aliquis in actū consen-
tendo, est peccatum in rōne superiori, qūnā vero per solam delectationē cū aliqua deliberatione, dīc esse peccatum in inferiori rōne, p̄g hoc qđ in hīmōi inferioribus disponendis immediate cōsistit. Sic autem dīc esse peccatum in superiori ratione, & inferiori, inquitū motus appetitiūz, rōni attribuitur. Sed cōsiderādo actū proprium rationis dīc esse peccatum in superiori vel inferiori ratione, quando ratio superiōr, vel inferior in propria collatione decipitur.

ad primū ergo dicendū, qd secundum Philo
Sophiū in 2 de Anima, sicut sensus in proprijs sensiblēis numquā decipitur, circa sensibilia autē commūnia, & per accidens decipi pōtēt: intellectus circa propriū obiectū, d^r quod quid est, numquā deci-
pit, nisi forte p accidens, nec circa propria principia, que statim notis terminis cognoscuntur: sed decipi in conferendo & applicando principia cōn-
tra particulares conclusiones, & ita contingit rōne
qua restitudine priuari, & in ea esse peccatum.

AD SECUNDVM dicendum, qd sapientia & scientia secundum se opponunt directe stultitia & ignoratia; sed quodammodo indirecte omnia alia peccata, inquantum fregimur sapientia & scientia, qd in quolibet opere requiritur, peccatum depravatum, ratione cuius omnia malum dicitur ignorans.

AD TERTIUM dicedu, qd peccatum dicitur esse in voluntate, non sicut in subiecto, sed sicut in causa: qd ad peccatum regis quod sit voluntarium; illud autem qd in voluntate causatur, ratione attribuitur ratione supradicta.

Ad QVARTVM dicendum, quod peccatum homini est deinde contra rationem, in quantum est contra rationem rectam, in qua peccatum esse non potest. Ad QVINTVM dicendum, quod ratio superior fertur in res eternas directe, sicut in propria obiecta; sed ab eis viduando reflectit ad temporalia, et caducia, per utilissimam rationibus eternis de huiusmodi temporaibus iudicat. Et sic cu[m] eius iudicet pueritur circa diuinam materiam, illud secundum suam voluntatem.

languam materiam, illud rōni superiori ascribitur.
Ad sextū dicendū, qd similitationē Socrates
cavat, oftēdērē volēs, qd nullum scītē contingit
eccare, qd scītia cū sit fortior a passione nō vinci
tur. Ad qd rñdet Philosopher 7. Ethic. distinguēdo
scītia in viuierālem & particularem, & scītia
in habitu, & in actu, & in habitu scītia distinguīt p
eo, quod habitus pōt esse solutus & ligatus, vt in
biōsis accidit. Contingit, n.aliquē habētē scītia
vnuierālem in actu particulari, circa quem est
pus, non habere scītia, nisi in habitu ligato per
concupiscentiam, vel aliam passionē, vt si iudiciū
suis in particulati operationē, non posuit informa
s in viuierālem scītia, & ita eōtingit errare ra
onē in electionē. Et a tali etrōe electionis oīs ma
rit ignorās, quanīcumq; habēat in viuierāli
scītia. Et per hunc modum ratio ad peccatum
reducitur, inquantū per concupiscentiam ligatur.

A

ARTICLES.

ARTICVLVS **IV.**
*Vtrum delectatio morosa per consensum in delectationem
in inferiori parte rationis existens, sine consensu in
opus, sit mortale peccatum.*

QUARTO queritur, utrum delectatio morosa per consensum in delectationem, in inferiori parte rationis existens, sine consensu in opus, sit mortale peccatum. Et videtur quod non. vt enim dicit Aug. in Enchir. tunc postor. & ora. Capitulo in

Capit. 11. in
prin. tom. 1.
v. etiam cum Alix. in Encycl. tunio pectoris, & ora
tio dominica valent, vel sunt remedia contra venia-
lia deputata: sed consenserunt in delectationem sine
consensu in opus, inter illa peccata computatur, q-
bus remedium adhibetur per pectoris contumie,
B. & orationem dominicam. *id est*

B. & orationem dominicam . dicit enim Aug. 12. de Capitu. 12.8
Trin. nec sane cum sola cogitatione mens oblecte medio eo. 2.
trit illis, non quidem discernens esse facienda, te
nens tamen & volens liberant, q̄ statim ut attingunt ani-
mam respici debuerunt, tenendum est esse pecca-
tum sed longe minus, quam si opere statuatur im-
plendum . & ideo de talibus quoq; cogitationibus
est uenia petenda, ne futurū fundendū . & dicimus d.

et uenit petenda, peccatisque tundendū, & dicendū, dimite nobis debita nostra, &c. ergo consensus in delectationem p̄dicit̄ non est peccatum mortale.
¶ 2 Item cōsensus in ueniale p̄tēn venialis est, sicut cōsensus in mortale mortalis est: sed delectatio pec-
cati veniale est. ergo & consensus in ea venialis est.
¶ 3 Item in actu fornicationis duo inuenimus pro-
pter quā malus iudicari potest, scilicet uenien-
tia delectationis, & ueniale.

item delectationis qua absorbet rationem : & no-
cumentum ex actu proueniens. si incertitudo pro-
lis, & alia huiusmodi quo consequentur, nisi con-
cubitus lege matrimonij ordinaretur. non autem po-
test dici, quod fornicatio sit peccatum mortale re-

Item dicitur, quod fornicatio sit peccatum mortale ratione delectationis: quia illa delectationis vehementia inuenitur in actu matrimonij, qui non est peccatum, ergo non est peccatum mortale, nisi propter nocummentum, quod ex actu prouenit. ergo ille qui consentit in delectationem fornicationis non in actu, non appropinquat fornicationi ex parte illa, qua est nocummentum mortale, ergo, &c.

¶ Item, non minus peccatum est fornicatio, si

¶ 4 Item non minus peccatum est homicidium, quam fornicatio: sed qui cogitat de homicidio, & delectatur, & consentit in delectationem, non peccat mortaliter; alias omnes qui delectantur in historiis bellorum audiendis, & in hanc delectationem consentient peccant mortaliter, quod non videtur probabile, ergo nec consensu in delectationem fornicationis est peccatum mortale.

¶ Item cum veniale & mortale, quasi in infinitum
dissent, quod ex distantiā p̄ēgē perpenditur, uenia-
le non potest fieri mortale: sed delectatio que in lo-
la confitit cogitatione, ante cōsensum est venialis.
ergo consenſu adueniente non potest fieri mortalis.
¶ Item ratio peccati mortalis in apercione a Deo
confitit, auerti autem a Deo non est inferioris ra-
tionis, sed superioris cuius est conuerti, opposita
enim sunt eiusdem. ergo peccatum in inferiori ra-
tione, esse non potest: sed confusus in delectatio-
nem ab Aug. ponitur in inferiori, ergo, &c.

¶ Item, ut dicit Aug. in lib. i. cōtra Manichāeūm, si cupiditas nostra mōta fuerit, ita quā mulier p̄fua-
sum est: sed aliqñ viriliter rō commotā cupiditatē reſtentat, atque compescit, quod cum sit, non labi-
mur in peccatum: ex quo uidetur accipi, quod in
spirituali cōiugio nobis intimo si mulier peccat, &
non vir, nō est peccatum: sed quando consentīt in
delectationē, & non in actum, mulier peccat, & nō